

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Soini, Tytti; Harjunen, Hannele; Itkonen, Hannu; Salmikangas, Anna-Katriina

Title: "Me ei olla mitään Mercedes Benzejä, me ollaan Lamborghineja" : lasten toiminta ja merkityksenannot juniorijalkapallossa

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © Liikuntatieteellinen seura 2023

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Soini, T., Harjunen, H., Itkonen, H., & Salmikangas, A.-K. (2023). "Me ei olla mitään Mercedes Benzejä, me ollaan Lamborghineja" : lasten toiminta ja merkityksenannot juniorijalkapallossa. *Liikunta ja tiede*, 60(5), 96-103.

https://www.lts.fi/media/lts_vertaisarvioidut_tutkimusartikkelit/2023/liikunta-tiede-lehti-5-2023-sivut-96-103-soini-ym..pdf

"ME EI OLLA MITÄÄN MERCEDES BENZEJÄ, ME OLLAAN LAMBORGHINEJA" – LASTEN TOIMINTA JA MERKITYKSENANNOT JUNIORIJALKAPALLOSSA

Tytti Soini, LitM, Jyväskylän yliopisto / Liikuntatieteellinen tiedekunta. PL 35 (L), 40014 Jyväskylän yliopisto. P. 040 7450598. Sähköposti: tytti.soini@edu.hel.fi (yhteyshenkilö). **Hannele Harjunen**, apulaisprofessori, Jyväskylän yliopisto. **Hannu Itkonen**, liikuntasosiologian emeritusprofessori, Jyväskylän yliopisto. **Anna-Katriina Salmikangas**, LitT, yliopistotutkija, Jyväskylän yliopisto.

TIIVISTELMÄ

Soini, T., Harjunen, H., Itkonen, H., & Salmikangas, A-K. 2023. "Me ei olla mitään mercedes benzejä, me ollaan lamborghinieneja" – lasten toiminta ja merkityksenannot juniorijalkapallossa. Liikunta & Tiede 60 (5), 96-103

Suomessa on perinteisesti nähty tärkeäksi, että lapset harrastavat liikuntaa ja urheilua. Harrastamisen tärkeydelle on haettu perusteita monenlaisista välinearvoa edustavista asioista, kuten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä syrjäytymisen ehkäisystä. Lasten liikunnan ja urheilun tutkimuksessa on viime vuosien aikana oltu kiinnostuneita etenkin fyysisen aktiivisuuden mittaamisesta, kuten siitä, liikkuvatko lapset terveytensä kannalta riittävästi (ks. esim. Vanttaja ym. 2017, 5). Liikunnan määrän, laadun ja harrastettujen lajien mittaaminen on yksinkertaisempaa, kuin vaikkapa liikuntaan liitettävien merkityksien tutkiminen, jolloin lasten omien kokemusten, tulkintojen ja merkityksenantojen tutkiminen jää helposti marginaaliin (Zacheus 2010, 55–56). Lasten itsensä tuottamaa tietoa omasta harrastamisestaan ei ylipäätään ole aina osattu pitää yhtä tärkeänä kuin aikuisperspektiivistä tuotettua tietoa (ks. Parviainen 2021, 60). Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, mitä 9–10-vuotiaat pojat pitävät jalkapalloharrastuksessaan tärkeänä ja miksi. Lisäksi selvitetään, minkälaisia merkityksenantoja pojat harrastukseensa liittävät ja millaisena poikien sosiaalinen toiminta vaikuttamispyrkimyksineen jalkapalloharrastuksessa näyttäytyy.

Etnografisin menetelmin kerätyn aineiston perusteella voidaan todeta, että tutkimukseen osallistuneet pojat pitävät jalkapalloharrastuksensa tärkeimpinä asioina kavereita ja vertaisvuorovaikutusta ja sekä erilaisia pelaamisen iloon kytkeytyviä itseisarvoa ilmentäviä lajimerkityksiä. Myös valmentajat ovat pojille tärkeitä, sillä he suuntaavat harrastukseensa liittämäänsä odotuksia pitkälti heihin. Valmentajalta odotetaan rentoa otetta, välittävän ilmapiirin luomista sekä kykyä auttaa taitavaksi jalkapalloilijaksi kehittämisessä.

Avainsanat: lapset, näkökulma, tulkinta, valta, toimijuus, junioriurheilu

ABSTRACT

Soini, T., Harjunen, H., Itkonen, H., & Salmikangas, A-K. 2023. "We are not Mercedes Benzes, but Lamborghinis" – The agency and significance in children's football. Liikunta & Tiede 60 (5), 96-103

Children's activity and physical exercise have traditionally high valued in Finland. The value of exercising and participating in sports has been based on a variety of factors that have instrumental value, such as promoting health and well-being and preventing exclusion. Recently, researchers have paid particularly interest on measuring physical activity, i.e. whether children exercise enough for their health (see e.g. Vanttaja ym. 2017, 5). It is significantly simpler to measure the amount, quality and types of exercise than, to study the meanings associated with exercise. In this case the analysis of a child's personal experiences, interpretations and meanings are marginalized (Zacheus 2010, 55–56). Generally, children's own connotations about their hobbies are considered less important than information produced by adults (see Parviainen 2021, 60). This study reviews what 9 to 10 year-old boys see essential in their football hobby and why. The aim is also to study the significances and the boy's social agency in football.

The data based on ethnographic methods shows that the boys value most on friendship and peer interaction in football. Sport-related meanings with intrinsic enjoyment of playing are also fundamental. In addition, the coach is important to the boys as they direct their expectations about the hobby to their coaches. The coach should foster a supportive environment, take a laid-back approach, and be able to assist the players in becoming skilled football players.

Keywords: child perspective, interpretation, power, agency, junior football

JOHDANTO

Lasten vapaa-ajan harrastamisen yhteiskunnallinen paikka, tarve, tavoite ja merkitys ovat ajankohtaisia kysymyksiä, ja lasten harrastamiseen kohdistuu intensiivistä kiinnostusta useilta tahoilta. Ohjatuilla urheiluharrastuksilla nähdään olevan aikuisuudessa tarvittavia pääomia kartuttava välinearvo, ja harrastamisesta on haettu vastauksia esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisyyn sekä osallisuuden, hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. (Salasuo 2020, 7–9.) Erityisenä huolenaiheena on ollut lasten ja nuorten fyysisen aktiivisuuden määrä, eli se, liikkuvatko lapset terveytensä kannalta riittävästi. Lasten fyysiseen toimintakykyyn sekä riittävään fyysiseen aktiivisuuteen kytkeytyvän huolipuheen myötä on rakentunut käsitys kunnan kansalaisuuden ideaalista, johon liittyy oma kontrollin ja hallinnan ulottuvuutensa. ”Urheilun hyvään kertomukseen” uskoen lapsia on pyritty vuosikymmenten ajan ohjaamaan kohti reippautta ja kunnollisuutta (ks. esim. Itkonen & Kauravaara 2015, 10). Urheiluharrastusten on ajateltu toimivan rokotteenä joutilaisuutta ja erinäisiä paheita vastaan, vaikka Hoikkala (1993, 92–96) on osuvasti todennut, ettei rokotus näytä aina kestävänsä yli murrosiän. Lasten harrastaminen alkaa urheiluseurassa noin 6–7-vuotiaana, suurin osa (76 %) osallistuu kilpailutoimintaan ja valtaosalla (64 %) on kilpailullisia tavoitteita. Päätös yhteen lajiin keskittymisestä tehdään noin 9-vuotiaana ja harrastaminen seurassa lopetetaan keskimäärin 11-vuotiaana. (Mononen ym. 2016, 27–35.)

Liikunnan määrän, laadun ja harrastettujen liikuntalajien mittaaminen (esim. WHO:n koululaistutkimus, Kouluterveyskysely, LIITU-tutkimus, MOVE!-mittaukset) on toimintaan liitettävien merkitysten selvittämistä yksinkertaisempaa, ja liikuntaan liittyvien merkitysten tutkiminen onkin jäänyt edellä mainittuja vähäisemmäksi (Zacheus 2010, 55–56). Liitu-raportin esipuheessa vakavimpana huolenaiheena mainitaan tulokset, joiden mukaan lapset ja nuoret löysivät liikunnasta vuonna 2018 vähemmän merkityksellisiä asioita kuin neljä vuotta aikaisemmin (Korjus & Korsberg 2018).

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on, että liikuntaharrastukseen liitettävä merkityksiä tarkastelemalla ja analysoimalla voidaan ymmärtää paremmin niitä vetovoimatekijöitä, joita tutkimukseen osallistuneet pojat harrastukseensa liittävät. Merkityksellä tutkimuksessa viitataan sekä symboliseen että kielelliseen ulottuvuuteen, eli siihen, mitä jokin tarkoittaa, että merkittävyysulottuvuuteen, eli siihen, miten tärkeää jokin on. Lasten liikunnan merkitysulottuvuuksia on jaoteltu muun muassa kilpailuun ja suorittamiseen, terveyteen ja kuntoon, ilmaisuun, esittämiseen, iloon ja leikkiin, sosiaalisuuteen ja yhdessäoloon, itsen tuntemiseen ja tutkimiseen, kasvuun ja kehittymiseen sekä lajiin liittyviin merkityksiin. (ks. Koski 2017, 87–113.) Tutkimukseen osallistuneiden poikien ilmentämien merkityksenantojen yksilöllisten painotusten ja erontekojen tulkinnaissa on nojattu Aggerholmin ja Breivikin (2020) luomaan analyttiseen viitekehykseen, joka ohjaa tarkastelemaan urheiluun ja liikuntaan liittyviä arvoraakenteita sekä ihmisten perustavanlaatuisia tapaa sitoutua urheiluun. Tässä eksistentiaalista sitoutumista kuvaavassa viitekehyksessä ihmisten empiirinen arvoperusta nähdään muodostuvan henkilökohtaisista, interpersoonallisista sekä sosiaalisista arvoista. Arvojen ja urheiluun sitoutumisen välistä suhdetta kuvataan käsittein belonging, being ja having (Aggerholm & Breivik 2020).

Lapsinäkökulma junioriurheilussa

Junioriurheilu muodostaa monimuotoisen ja jännitteisen kentän, joka kätkee sisälleen erilaisia tavoitteenasetteluita, tulkin takehyksiä, merkityksiä, odotuksia sekä monenlaisista asiantuntijapositioneista käsin tuotettuja totuuksia, suosituksia ja kriteerejä (Korhonen 2011, 5). Lapsilta koottu, omaan harrastamiseensa liittyvä kokemustieto jää helposti episteemisen epäoikeudenmukaisuuden nimissä aikuisperspektiivin varjoon, eikä lasten tietoa ole aina tunnistettu tai pidetty heidän ikäänsä ja vähäiseen kokemukseensa nojaten tärkeänä (ks. Parviainen 2021, 59–61). Tässä tutkimuksessa todellisuuskäsitys määritetty poikien perspektiivin, eli lapsinäkökulman mukaisesti. Tällöin lapset nähdään yhteiskunnallisesti merkittävänä tiedon tuottajina, joilla on tämän päivän lapsuudesta kokemuksia ja näkökulmia, joita muilla ei ole (ks. Karlsson 2020, 259). Huomio kohdistuu poikien omaan kokemusmaailmaan, eli siihen, miten harrastaminen ja kilpaurheilu olisi heille motivoivaa ja mielekästä (ks. Itkonen ym. 2018, 29).

Tutkimuksessa tarkastellaan juniorijalkapallotoimintaa sosiokulttuurisen lapsuudentutkimuksen paradigmaan nojaten ja lapsinäkökulmaa painottaen. Lapsinäkökulmainen tutkimus (studies of child perspective) on määritelty monitieteiseksi ja moninäkökulmaiseksi tutkimusalueeksi, jossa lapset osallistuvat tiedon tuottamiseen (Karlsson 2020, 246). Lasten näkökulmien selvittämiseen aikuisia ohjaa myös YK:n lasten oikeuksien sopimus (1989), joka painottaa lasten oikeutta suojeluun (protection), osallistumiseen (participation) ja osuuteen yhteiskunnan voimavaroista (provision). Sopimuksen mukaisesti lapsia tulee kuulla, heidän mielipiteensä tulee ottaa huomioon ja heillä pitäisi olla mahdollisuus osallistua heitä itseään koskevan toiminnan suunnitteluun.

Tutkimuksen taustateorioina vaikuttavat osallisuuteen sekä sosiaaliseen toimintaan ja toimijuuteen liittyvät teoretisoinnit. Osallisuudella viitataan ennen kaikkea vallan jakautumiseen siten, että päätöksenteosta sivurooliin jääneillä lapsilla olisi halutessaan mahdollisuus päästä määrittelemään oman harrastuksensa sisältöjä ja tavoitteita (ks. Arnstein 1969, 216–224). Lisäksi huomio kiinnitetään yksilön kyvykkyyden vaatimuksiin ja harrastusyhteisön käytänteiden muodostumiseen (ks. Tammi & Hohti 2017, 69). Sosiaalisella toiminnalla tutkimuksessa viitataan tahdonalaiseen ja tarkoitukselliseen tekemiseen, jossa on kyse tahtomisesta ja oman tahdon soveltamisesta käytäntöön (ks. Campbell 1996, 25). Sosiaalisen toimijan (social actor) käsitteeseen nojaten tutkimuksessa kuvataan jalkapalloa harrastavien poikien aktiivista osallistumisen tapaa harjoittelua ja pelitilanteissa (ks. Lehtinen 2009, 90). Toimijuuden havainnoinnissa huomioidaan poikien mahdollisuuksia ja pätevyksiä toimia itsenäisesti ulkoisesta ohjauksesta riippumattomana (ks. James & James 2008), jolloin kuulluksi tuleminen, valinnanmahdollisuudet ja toiminnan seurauksivaikutukset ovat tärkeitä (ks. Lehtinen 2009, 92). Tutkimuksen tavoitteena on lisätä lapsinäkökulmaisen tiedon avulla lasten urheilusta käytävän puhunnan monipuolisuutta ja torjua aikuisjohtoisten yksipuolistavien käytäntöjen hallitsevuutta junioriurheilussa (ks. Itkonen 2010, 24).

Toimijuuden käsitettä ei ole Suomessa juurikaan käytetty esimerkiksi urheilulliseen kehittymiseen tai urheilun uriin liittyvässä tutkimuksessa (Salasuo ym. 2015, 173–186), eikä sen merkitystä ole tunnistettu kilpaurheilun sosialisatioketjussa (Aarresola 2016, 96). Kansainvälisessä tutkimuksessa junioriurheilijan asemaa on tarkasteltu etenkin holistisen valmennusotteen ja urheilijalähtöisyyden sekä merkitysten nä-

kökulmasta (ks. mm. Hamel & Gilbert 2010; Seippel 2006; Bowers & Green 2013). Vaikka aikuisten rooli on lasten osallisuuden ja aktiivisen toimijuuden toteutumisessa keskeinen, ei tässä tutkimuksessa tarkastella aikuisten toimintaa.

TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA MENETELMÄT

Jalkapalloa harrastavien poikien sosiaalisen todellisuuden tutkiminen on lähtenyt liikkeelle poikien omista näkökulmista. Tutkimuksessa on selvitetty osallistavan etnografian keinoin jalkapalloa harrastavien 9–10-vuotiaiden poikien kokemuksia ja tulkintoja omasta harrastuksestaan. Etnografialla viitataan tutkimukselliseen prosessiin, jossa tiettyä kulttuuria tai ilmiötä tarkastellaan ja tulkitaan kohtuullisen pitkän ajanjakson aikana vuorovaikutuksessa kyseiseen kulttuuriin tai ilmiöön liittyvien ihmisten kanssa (Hammersly & Atkinson 2007, 3). Etnografinen tutkimusote on perusteltu silloin, kun halutaan tehdä näkyväksi monitahoisia kulttuurisia ilmiöitä ja prosesseja sekä niiden merkityksiä yksilöille ja yhteisöille (Hämeneaho & Koskinen-Koivisto 2014, 7). Aineiston kokoaminen on tapahtunut kenttätyössä katsomalla, kuuntelemalla, tuntemalla, puhumalla, kirjoittamalla ja sanallistamalla asioita, jotka perustuvat tutkijan ja poikien väliseen suhteeseen (ks. Paju ym. 2014, 32). Tutkimuksessa on keskitytty kuulemaan poikien viestejä, nostamaan esiin ja analysoimaan poikien näkökulmia, painotuksia sekä tapoja toimia ja ilmaista asioita niiden kulttuurisessa, sosiaalisessa, yhteiskunnallisessa ja historiallisessa kontekstissa (ks. Karlsson 2020, 250–251). Vastauksia on haettu kysymyksiin: Mitkä asiat tekevät jalkapalloharrastuksesta pojille tärkeän, ja minkälaisia merkityksenantoja pojat harrastuksessaan ilmentävät? Lisäksi on tarkasteltu sitä, miten pojat toteuttavat sosiaalista toimijuuttaan ja miten he pyrkivät toimintaan vaikuttamaan.

Lapsuuden tutkimuksessa on aina läsnä erityinen kasvatuksen, vallan ja hallinnan tematiikka, joka tekee tutkimusetiisistä kysymyksistä monitahoisia sekä erityistä osaamista ja tarkastelua vaativia (Rutanen & Vehkalahti 2019, 7–8). Tutkimuksessa on ollut tärkeää herkistyä valtaa koskeville kysymyksille, reflektoida tutkijan omaa kuuntelemista ja huomioida, miten eri ilmaisuihin on tartuttu ja miten niitä on tekstissä kuljetettu (ks. Paju ym. 2014, 33–34). Tutkimusluvut on pyydetty poikien vanhemmilta, mutta myös pojilta itseltään. Menetelmien valinnassa on pidetty tärkeänä sitä, että ne olisivat pojille mielekkäitä, ja että he voisivat ilmaista itseään itselleen sopivalla tavalla. Pojat ovat voineet valita, miten haluavat tiedon tuottamiseen osallistua vai haluavatko lainkaan. Käsitteellä pojat tai pelaajat viitataan tutkimukseen osallistuneisiin poikiin, kun taas käsitteellä lapset tai juniorit viitataan kaikkiin urheilua harrastaviin lapsiin tai vain lapsiin yleisesti.

Tutkimuksen innoittajana ovat toimineet tutkijan omat, vuosien aikana kertyneet kokemukset junioriurheilun käytännöistä vanhempana ja ohjaajana, uteliaisuus lasten tuottamaa tietoa kohtaan sekä pyrkimys lasten aseman ja roolin vahvistamiseen oman urheiluharrastuksensa määrittelijänä ja tulkitsijana. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tulee tarkastella etnografisen tietämisen rakentumista, eli sitä, miten tutkimuksessa on onnistuttu tavoittamaan poikien näkökulmia ja tulkintoja. Ilmaisujen moninaisuus on haastanut tutkijaa. Ilmaisusta monia on jäänyt myös tavoittamattomiin, ja niiden merkitys on voinut paljastua vain osittain.

AINEISTO

Aineiston kokoamisessa on nojattu tiedon sosiaalisesti rakentuvaan luonteeseen ja kerronnalliseen eli narratiiviseen tietämiseen. Tämä poikkeaa vallalla olevasta loogis-ratio-naalisesta tietämisestä ja tuo paremmin esiin kertojan innostuksen lähteitä, tunteita ja kertojan asioille antamia merkityksiä (Weckström 2021, 40). Kerronnallisuus pitää sisällään poikien spontaaneja ja suunniteltuja sanallisia sekä sanattomia viestejä, ilmaisuja, aloitteita ja kertomuksia. Kenttätyö alkoi syyskuussa 2021 U12 -ikäisten poikien joukkueessa eräässä pääkaupunkiseudun jalkapalloseurassa, ja siinä hyödynnettiin seuraavia menetelmiä: 1. Harjoitusten ja pelitapahtumien havainnointia ja kirjaamista 2. Ryhmäkeskusteluja 3. Kirjallisia vastauksia tutkijan kysymyksiin Whatsapp-ryhmässä ja paperilla. 4. Vertaishavainnointia ja henkilökohtaista kerrontaa.

Aineiston kokoaminen aloitettiin poikien harjoituksia ja pelitapahtumia havainnoimalla ja heidän kerrontaansa kirjaten. Havainnot kirjattiin mahdollisimman sanatarkasti puhelimen muistioon, josta ne siirrettiin alustavaa analyysia varten kenttäpäiväkirjaan. Seuraavaksi toteutettiin kahdeksan ryhmäkeskustelua, joiden tarkoituksena oli tutustumisen ja luottamuksen edistämisen lisäksi luoda tilanne, jossa pojat saivat paitsi esittää kysymyksiä tutkijalle, tuoda esiin itseään kiinnostavia asioita, jotka he kokivat siinä hetkessä kertomisen arvoisiksi. Yksi keskustelu kesti noin 20 minuuttia, ja niihin osallistui yhteensä 22 poikaa. Keskustelut toteutuivat yhtä lukuun ottamatta kolmen hengen ryhmissä. Viisi keskustelua nauhoitettiin, ja kolmesta kirjattiin vain muistiinpanot, koska yksi ryhmän pojista toivoi niin. Nauhoitetuista keskusteluista kirjoitettiin tekstiksi tausta- ja tulkintateorioiden sekä tutkimuskysymysten valossa kiinnostavat asiasisällöt, kuten: Miksi pojat pelaavat jalkapalloa, ja mikä tekee harrastuksesta ja harjoituksista kivaa? Mikä ei ole kivaa? Mikä harrastuksessa on tärkeää ja miksi? Millainen on hyvä valmentaja? Voiko aikuisille kertoa omia ideoitaan ja toiveitaan? Mitä aikuisten pitäisi osata lapsilta kysyä, ja minkälaisia ohjeita pojat antaisivat aikuisille? Lisäksi pojat ilmaisivat viisiportaisella fiilismittarilla, minkälaisella fiiliksellä olivat harjoituksiin tulleet ja minkälainen se oli keskusteluhetkellä.

Aineistonkeruun edetessä pojille esitettiin alustavien tulkintojen tarkentamiseksi kysymyksiä. Marraskuussa 2021 pojat vastasivat Whatsapp-ryhmässä kysymyksiin: Minkälaisissa treeneissä viihdyt ja mikä tekee pelaamisesta niin kivaa? Tämän jälkeen pojat vastasivat eri harjoittelukerroilla kirjallisesti kysymyksiin: Mikä tekee sinut onnelliseksi ja mitä haluaisit kysyä pelikaveriltasi? Kauden päättyessä pojat kirjasivat kuluneen kauden myönteisimpiä ja ikävimpiä mieleen jääneitä asioita sekä odotuksiaan uudelle kaudelle. Toukokuussa 2022 pojat kirjasivat sääntöjä, joita he haluaisivat valmentajille ja lapsille asettaa. Lisäksi maaliskuuhun 2022 aikana 10 vapaaehtoista poikaa toimi vuorotellen vertaishavainnoitsijana harjoituksia seuraten ja henkilökohtaista kerrontaa tuottaen. Pojat suuntasivat havainnointiaan ja kerrontaansa vaihtelevasti itse harjoitustapahtumaan, joukkueen toimintaan ja jalkapalloharrastukseen yleensä sekä kokonaisvaltaisesti omaan arkeensa.

Kenttäpäiväkirjan muistiinpanoja muokattaessa aineistosta tehtiin temaattisen luennon avulla alustavia analyttisiä huomioita. Tutkimuskysymysten ja tulkintateorioiden valossa kiinnostavalta vaikuttaneet havainnot kirjattiin pelkistettyinä aineiston koontitaulukkoon. Alustavan analyysin pohjalta kirjoitettiin kuvaus poikien omalakisesta ja rikkaasta toiminnasta sekä harjoituksissa vallitsevista käytännöistä, joiden puitteis-

sa pojat toteuttivat sosiaalista toimijuuttaan. Eri menetelmillä kootuille aineistoille luotiin tämän jälkeen taulukkoon omat sarakkeensa, joiden alle pelkistetyt havainnot sijoitettiin. Taulukosta koodattiin eri värein toistuvat ja merkittävät aiheet, jonka jälkeen yhteisiä piirteitä sisältäneet havainnot yhdistettiin tulkintateorioihin tukeutuen kolmen pääteeman alle: vertaisvuorovaikutus, odotukset sekä toiminta (taulukko 1).

Taulukko 1. Poikien ilmaisuisa merkittävänä toistuvat aiheet

VERTAISVUORO-VAIKUTUS	ODOTUKSET	TOIMINTA
kaverit	hyvä valmentaja	pelaaminen
leikki ja hassuttelu	ilmapiiri	taitojen oppiminen
tarinat ja fantasia	aikuisten tuki	hyvä olo
huumori	(huippu)futariksi kasvaminen	harjoitukseen liittyvät ilmaisut
ilo ja hauskuus	toiminnan mielekkäisyys	lajiin liittyvät ilmaisut

Tämän jälkeen aineistosta etsittiin sosiaalisen toimijuuden sekä osallisuuden teorioiden mukaisia kuvauksia, jotka ilmentävät sekä vaikuttamispyrkimyksiä että poikien omalakista toimintaa. Tällöin tarkasteltiin poikien aloitteita, tahdonilmaisuja, tarinoita, erilaisia pätevyksiä ja valinnanmahdollisuuksia. Lopuksi huomio kiinnitettiin Aggerholmin ja Breivikin (2020) analyttistä viitekehystä mukaillen poikien henkilökohtaisissa ilmaisuisa ja arvokenteissa ilmeneviin yksilöllisiin merkityksenantoihin, painotuksiin ja erontekoihin. Kuvaus U12 –ikäisten poikien jalkapalloharjoituksista ja poikien toiminnasta

”Mä oon lohikäärme. Mä syökseen tulta. Mitä sä sitte teet, kun sä oot ihan musta?”

”Käyn suihkussa.”

”Mut sä kuolet...”

”No syökse nyt sitä tulta...”

Tämä on katkelma poikien keskustelusta heidän odotellessaan jonossa vuoroaan ohjatussa syöttöharjoituksessa. Vastavaanlaisia tarinoita pulppuaa harjoitusten aikana lukemattomat määrät, ja juttua sekä toimintaa riittää laidasta laitaan. Välillä keskustellaan asiantuntevasti jalkapalloon liittyvistä lajihienouksista, harjoiteltavasta taidosta, opituista tempuista, jalkapalloseuroista tai ajankohtaisista yhteiskunnallisista asioista, ja välillä siirrytään todellisuuden tuolle puolen mielenkiintoisiin ajatusleikkeihin, joilla ei uskoisi olevan mitään tekemistä itse harjoituksen kanssa.

Harjoituksia on kahdesta kolmeen kertaan viikossa, ja niihin ilmoitaututaan Jalkkis-järjestelmän kautta. Harjoitukseen osallistuu yleensä noin 20–25 poikaa, ja ne kestävät 75 minuuttia. Joukkueella on liikunta-alan koulutuksen omaava vastuuvallmentaja sekä pelaajien vanhemmista valittuja apuvallmentajia, joista harjoitukseen osallistuu kerrallaan yleensä kaksi. Vastuuvallmentajan oma poika pelaa joukkueessa, joten häntä voitaneen kutsua apuvallmentajien tapaan isävallmentajaksi. Apuvallmentajien ansiosta harjoittelu voidaan toteuttaa pienemmissä ryhmissä, jolloin poikia ohjaa harjoitusten aikana yleensä kolme eri tavoin toimivaa ja kommunikoivaa aikuista.

Pojat saapuvat paikalle vähitellen, ja usein kentällä on jo käynnissä omatoiminen harjoittelu ennen varsinaisen harjoituksen alkua. Harjoitukset aloitetaan kentän laitamilla toteute-

tulla alkuverryttelyllä, ja kenttävuoron alkaessa joukkue siirtyy kentälle. Vastuuvallmentaja kertoo harjoitusten sisällöstä ja jakaa pojat pienempiin ryhmiin. Ryhmäjoissa huomioidaan pelaajien kokemus ja taidot, sillä joukkueessa on mukana sekä vasta-alkajia että jo useamman vuoden harjoitelleita poikia. Harjoituksen lopuksi usein pelataan.

Ensimmäisistä havainnointikerrasta lähtien käy selväksi, että päällimmäisenä poikien toiminnasta välittyy ilo ja huumori sekä energinen meininki, jolla on hyvä mahdollisuus tarttua myös aikuisiin. On helppo nähdä, kuinka urheilu on vetovoimainen toimintamuoto, jonka kautta aikuiset voivat saada lapsiin kokonaisvaltaisen ja myönteisen kontaktin (ks. mm. Eliasson 2009, 15). Verbaalisen ilmaisun – humorististen kommenttien, laulun, vitsien, yhteisten juttujen ja tarinoiden – lisäksi ilmoilla on naurua sekä valtavasti fyysisistä ilmaisua mitä moninaisimpine eleineen, ilmeineen ja toimintoineen. Kärrynpyörät ja kuperkeikat, hypähtelyt, pyörähtelyt, tanssahtelut ja koreografiat, maahan heittäytymiset, dykkaamiset, kaverin taputtelut, halaukset, tökkimiset, nyhjäämiset, konntaamiset, törmäilyt, painimiset ja kiusoittelet kuuluvat treeneihin yhtä varmasti kuin ohjatut harjoitteet. Välillä tehdään näyttäviä maaleja, tuuletetaan villisti, toteutetaan ohjattua syöttökuviota tai kamppailaan toisensa 1 vastaan 1 -tilanteissa, ja heti seuraavaksi heittäydytään maahan makaamaan, vaihdetaan mielipiteitä suosituista tietokonepeleistä tai muututaan tulta syökseviksi lohikäärmeiksi ja mietitään, kuinka mustaksi ihminen voi lohikäärmeen liekestä muuttua.

TULOKSET

Tutkimuksen aineistoissa pojat ilmentävät Kosken (2017) kuvaaman ryhmittelyn mukaisista merkitysulottuvuuksista voimakkaimmin iloon ja leikkiin, sosiaalisuuteen ja yhdessäoloon, kehittymiseen ja oppimiseen sekä itse lajiin liittyviä merkityksiä. Lisäksi itseilmaisuun ja esittämiseen liittyvät merkitykset tulevat näkyväksi poikien omalakisessa toiminnassa. Sosiaalisuus ja yhdessäolo sekä ilo ja leikki muodostavat poikien ilmaisuisa kokonaisuuden, johon he liittyvät monia tärkeitä merkityksenantoja. Kehittymiseen ja oppimiseen liittyvät odotuksensa pojat yhdistävät paitsi valmentajiinsa myös pelaamiseen. Pelaaminen edustaa pojille lajimerkityksiä, mutta myös itsessään arvokasta ja merkityksellistä toimintaa. He kohdistavat odotukset välittävästi ja eettisesti ilmapiiristä ensisijaisesti valmentajiinsa. Sosiaalisina toimijoina pojat ovat yksilöllisiä, ja heidän tarpeensa, halunsa ja pyrkimyksensä toimintaan vaikuttamiseksi vaihtelee. Myös harrastukseen liittyvissä arvokenteissa sekä sitoutumisessa on havaittavissa pieniä painotuseroja.

Elintärkeät kaverisuhteet, vertaiskulttuurin luominen ja kollektiivinen ilo

Poikien kertomuksissa jalkapallo on kivaa ensisijaisesti siksi, koska *”sieltä saa uusia kavereita”* ja *”harjoituksissa saa viettää aikaa kavereiden kanssa”* (ks. mm. Eliasson 2009, 67). Harjoitukseen on *”kiva tulla, kun on kavereita ja pidetään hauskaa”*. *”Välillä vähän hassutellaan kavereiden kaa ja pidetään kivaa.”* Mielekäs yhdessäolo koetaan tärkeäksi, ja omalakisena, valmentajien ohjeistustakin uhmaavan, vallattoman hassuttelun avulla pojat luovat vertaiskulttuuria, joka auttaa heitä yhdistämään valmentajien odotukset omiin sisäisesti maailmasta kumpuaviin tarpeisiinsa sekä mielikuvitukseen, iloon ja leikkiin.

Vertauskulttuurin luomisessa tärkeimpinä ulottuvuuksina ovat lasten tarve osallistua ja tehdä asioita toistensa kanssa (communal sharing) sekä tarve haastaa aikuisten kontrollia ja auktoriteettia (Corsaro 2020, 11). Poikien spontaanisti tuottamat fantasiamailmat mahdollistavat heille harjoitusten haltuun ottamisen ja muokkaamisen itselleen tarkoituksenmukaiseksi toiminnaksi. Tällainen emotionaalisesti latautunut harjoitteluun yhdistyvä fantasialeikki (fantasy play) muodostaa kompleksisen kokonaisuuden, joka vaikuttaa myönteisesti lasten kognitiiviseen kehitykseen ja auttaa heitä selviämään erilaisten huolien ja pelkojen keskellä (Corsaro 2020, 17).

Urheilu on vaativaa puuhaa, ja lapsiin kohdistuu monia odotuksia useista eri suunnista. Odotusten keventämisen yhtenä keinona pojat käyttävät huumoria (ks. Stenius ym. 2022, 409). Huumori, leikki ja hassuttelu ovat keskeinen, joskin aikuisten näkökulmasta ei toivottu, osa harjoittelua. Vertauskulttuuria hyödyntäen pojat laajentavat toiminnan merkitysulottuvuuksia ja tekevät tilaa yksilöllisille taipumuksille ja vahuuksille. Luomalla kollektiivisia mielihyvän ja ilon kokemuksia he samalla vahvistavat toimintaan sitoutumista sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta, jota voidaan pitää joukkueurheilulle tärkeänä ulottuvuutena myös menestymisen näkökulmasta.

Hyvän valmentajan merkitys ja viihtymistä edistävä ilmapiiri

Hyvän valmentajan merkitys ja rooli taitojen opettajana, fasilitaattorina ja positiivisen ilmapiirin vastuuhenkilönä tulee näkyväksi sekä poikien kerronnassa, että kirjallisissa vastauksissa. Hyvä valmentaja on kiltti, rento, ei huuda ja osaa antaa hyviä ohjeita. *”Jukka tekee meistä hyviä pelaajia. Huippumattilaisia.”* Hyvä valmentaja on *”just Jukka, kun se sanoo rohkeesti asioita. Ei pidätte vaan sanoo, mitä sillä on asiaa. Kehuu tosi paljon, rohkeuttaa meitä, et me osataan tehdä juttuja.”* Hyvä valmentaja *”ei oo tiukka käsityö, on rennosti. Pelin aikana ei karju. Se asennekki on sellanen rauhallinen.”*

Vastauksista selviää, että taitavaksi jalkapalloilijaksi kehitymisessä valmentajan apu on tärkeää. Pojat odottavat, että valmentaja *”osaa pitää hyviä treenejä eikä pakota”*. Valmentajalta toivotaan rentoa suhtautumista harjoitteluun ja peleihin, koska *”jos valmentajat on ärsyntyneitä, sitä yrittää välttää virheitä ja alkaa stressaa.”* Lasten ja aikuisten välisissä suhteissa arvostetaan huolenpidon ja välittämisen ilmapiiriä (ks. Hämäläinen 2008, 104), joka syntyy ennen kaikkea kuuntelemisen, jakamisen ja keskustelujen kautta (Rasku-Puttonen 2006, 112). Poikien mielestä aikuisten olisi tärkeää kysyä, *”että miten lapset voivat?”* *”Miltä tuntuu?”* *”Miten harrastukset on memmy?”* *”Onks hyvä mieli?”*

Osallistavaa toimintakulttuuria edistävä valmentaja on sensitiivinen eksperttikumppani, joka tukee lasten toimintaan osallistumista (ks. Rasku-Puttonen 2006, 111–125) eli *”rohkeuttaa”*, kuten pojat asian ilmaisevat. Poikien mainitsema kiltteys voidaan puolestaan nähdä Einhornin (2005, 32) tapaan eettisenä toimintana, eli ihmisten pyrkimyksenä tehdä toisilleen hyvää ja asettaa toisen tarpeet omiensa edelle. Pojat odottavat eettisesti toimivien aikuisten laittavan valmennuksessa lasten tarpeet omiensa edelle. Heidän oma taipumuksensa eettisyyteen näkyy muun muassa heidän todetessaan, että *”välillä on valmentajillakin huono päivä”*.

Taitojen oppiminen, lajimerkitykset ja pelaamisen itseisarvo

Poikien tarve energian purkamiseen näyttäytyy yksilöllisenä, ja harjoitteluun liitetyt energian purkamisen tavat ovat mitä

moninaisempia. Pojat kertovat, että kivaa on *”se kun saa juosta”*, ja kun *”saa purkaa energiaa harkoissa”*. Fyysinen aktiivisuus edustaa ainakin osalle pojista Eliassonin (2009, 72) kuvaamaa kehollista hyvän olon tunnetta: *”Tulee hyvä olo, kun näkee [jalkapallo]kentän.”* Yhtymäkohtia löytynee myös Lauri *”Tahko”* Pihkalan kuvaamaan ponnistamisen ilon filosofiaan (ks. Norra 1998).

Uusien taitojen oppiminen on tärkeää, ja se lisää lajin ja harrastuksen merkityksellisyyttä. Hyvä harjoitus ei ole liian vaikea, vaan juuri sopivan haasteellinen: *”Pitää olla myös helpoja rasteja.”* (ks. Csíkszentmihályi 2005, 84). Harjoitusten pitäisi olla vaihtelevia ja riittävän vauhdikkaita. Yksinkertaiset laukaisuharjoitukset ja pelinomaiset kaksinkamppailut ovat mieluisia, ja ne auttavat suuntaamaan huomion oikeaan asiaan, kun taas pitkiä ohjeita vaativat harjoitukset ja oman vuoron odottelu saavat huomion harhailemaan. Mallisuoritus ja edellä olevan pelaajan havainnointi auttavat pääsemään selville siitä, mitä harjoituksessa pitää tehdä. *”Mä en ikinä kauheesti kuuntele, mä sit vaan tajuun sen, kun me pelataan”*.

Taitoja pojat kokevat oppivansa parhaiten pelatessaan. *”Pelissä oppii hienot syötöt ja parhaat syötötavat.”* ja *”kun treenaa jalkapalloa [puhutaan pelaamisesta] paljon, tulee vaan paremmaksi.”* *”Mun mielestä peleissä oppii parhaiten, koska silloin oppi kaikkea, mitä tarvitsee.”* Pelaaminen koetaan itsessään arvokkaana, ja siihen liittyvä mielihyvä näkyy lähes kaikkia poikia yhdistävänä merkitysulottuvuutena. Peli mahdollistaa hallinnan tunteen, luovien ratkaisujen tekemisen sekä välittömän palautteen, ja pelissä pääsee mittaamaan osallistumistaan (ks. Csíkszentmihályi 2005, 82). Peli tarjoaa vauhtia ja jännitystä, ilon ja onnistumisen tunteita sekä pettymyksiä. Pojat innostuvat mistä tahansa pelimahdollisuudesta, ja jos he saisivat päättää, sellaista harjoitusta ei olisikaan, jossa ei pelattaisi.

Vaikka maalien tekeminen ja voittaminen on erityisen kivaa (ks. Eliasson 2009, 69), voittamisen tärkeydessä ilmenee hienoista erontekoa. Reagoitavat tappiutilanteissa ovat erilaisia, mutta vain harva näyttää kokevan häviötilanteet kovin raskaasti. Maalin tekemisessä tärkeää on onnistumisen riemun ohella se, että saa näyttää omat, ennalta suunnitellut tuuletukset. Hauskoja tuulettamisen tapoja etsitään omilta idoleilta, ja niitä jaetaan Whatsapp-ryhmän kautta esimerkiksi erilaisten tik-tok-videoiden muodossa.

Vaikuttamispyrkimykset ja sosiaalinen toimijuus

Pojat ovat tottuneita valmentajien valmiiksi suunnittelemiin harjoituksiin, jossa heille kerrotaan, mitä tehdään. Harjoitukseen osallistumisesta päättäminen sekä pelipaikkoihin liittyvät vaikutusmahdollisuudet koetaan kuitenkin tärkeiksi (ks. Eliasson 2009, 71). *”No ainakin pitää saada päättää, että haluuks osallistua.”* *”Pitäis saada pelata eri pelipaikkoja.”* *”Mä haluisin, että valmentajalle vois sanoa, mitä paikkaa haluaa pelaa.”* *”Välillä tekis mieli pelata muutakin paikkaa kun vasenta pakkaa”*. Vaikka pojat kertovat, että omien toiveiden ja aloitteiden esittäminen on mahdollista, *”jos me vaan uskalletaan pyytää”*, rajoittuvat valinnanmahdollisuudet harjoituksissa valmentajien antamien ohjeiden lähes kirjaimelliseen noudattamiseen tai ohjeiden mukaisen toiminnan rikastamiseen omalakisien toiminnan avulla. Tämä tarkoittaa leikkisää hassuttelua, höpötellyä kaverin kanssa tai fyysistä toimintaa, kuten kuperkeikkoja, kärrynpyöriä, hyppelyä ja tanssahtelua. Omalakinen toiminta on suosittua, vaikka se törmää yleensä aikuisten kurinpitovahtaan, ja sen seurausvaikutukset koettelevat harjoitteluilmapiiriä (ks. Hohti & Karlsson 2012, 133). Joskus pojat saavat valita

esimerkiksi kahden harjoitteen välillä, kun valmentaja kysyy, ”haluuteko pelata vai vedellä?”

Poikien halu ja tarve aktiiviseen vaikuttamiseen on yksilöllistä. Siinä missä toiselle on luontaisempaa tehdä, kuten käsketään, toinen kokee tärkeäksi saada osallistua harjoituksen suunnitteluun. ”*Voitais edellisten harjoitusten lopuks yhdessä suunnitella, mitä seuraavissa harjoituksissa tehdään.*” Vaikuttamispyrkimykset harjoitusten aikana ovat moninaisia. Tahdonilmaisut voivat olla suoria tai epäsuoria, sanallisia tai toiminnallisia, hienovaraisia tai varsin näkyviä ja kuuluvia. Harjoitusten alussa tapahtuvaan ryhmäjakoon pojat pyrkivät vaikuttamaan tärkeän kaverin kylkeen liimautumalla, eri tavoin äänitelemällä ja liikehtimällä tai viittaamalla. Sanalliset aloitteet voivat liittyä esimerkiksi alkuveryttytely tai harjoituksen ideointiin, ja sanallisesti saatetaan kommentoida harjoituksen olevan tylsä tai liian vaativa. Toiminnallinen palaute näkyy muun muassa ilmeinä tai keskittymisen suuntaamisena johonkin mielekkäämpään, kuten pomputteluun, kikkailuun tai keskinäiseen painiin.

Erilaisilla kyvyillä ja pätevyyksillä on suuri vaikutus poikien toimintamahdollisuuksiin ja vaikuttamispyrkimyksiin. Pidempään pelanneet ja taidoissaan edistyneet pojat hallitsevat lajiin liittyvää sanastoa, jonka avulla on mahdollista ilmaista, min-käläiset harjoitteet ovat mieluisia. Liikunnalliset kyvyt ja vahvat lajitaidot auttavat toimintaan osallistumisessa, mutta myös muunlainen kyvykkyys lisää toimintamahdollisuuksia. Sosiaalinen kyvykkyys auttaa liittymään yhteiseen hassutteluun, ja sitä kautta myös joukkueeseen. Taitava tarinankertoja, hyvä humoristi, automerkeistä, tietokonepeleistä tai muista asioista perillä oleva voi löytää joukkueesta kaltaisiaan, mikä helpottaa toimintaan kiinnittymisessä.

Merkityksenantojen yksilölliset painotukset ja eronteot

Pojat arvostavat ja painottavat jalkapalloharrastuksessaan tärkeäksi kokemiaan asioita eri tavoin, ja he osallistuvat ja sitoutuvat toimintaan erilaisista syistä. Poikien ilmaisuisissa voimakkaimmin ovat painottuneet intersubjektilliset, eli ihmilliseen vuorovaikutukseen liittyvät arvot, ja eniten eronteota on syntynyt henkilökohtaisissa arvoissa, kuten asenteissa, valinnoissa ja käyttäytymisessä. Sosiaalisia, yhteiskunnan piirteitä kuvaavia arvoja poikien ilmaisuisissa on esiintynyt vain vähän.

Joukkueesta löytyy paljon sosiaalisuutta, yhteisöllisyyttä ja vertaisvuorovaikutusta arvossa pitäviä poikia, joille joukkueeseen kuuluminen ja osallisuuden kokemukset ovat pelillisiä asioita merkityksellisempiä. Ennen peliä yhteishengen kohottamiseksi ilmoille kajautettu huuto, ”*parempaa ei oo!*” merkitsee tällaisia belonging-arvoja painottaville pojille sitä, että oma joukkue koetaan menestyksestä riippumatta itselle tärkeäksi ”*parhaaksi joukkueeksi maailmassa*”. Joukkueeseen kuuluminen on koulun välituntipelejä merkityksellisempää: ”*Täällä on kivempaa, kuin koulussa. Tääl on enemmän porukkaa, tääl treenataan, tääl on kivoja kavereita ja kivoja opettajia.*” Harjoituksiin tullessa voi joskus olla huono mieli, joka kuitenkin muuttuu joukkueovereiden vaikutuksesta positiiviseksi: ”*Kun tulee treeneihin ja nään kavereita, niin mua ei enää ärsytä yhtään.*” Kokemus siitä, että on merkityksellinen omalle joukkueelle, on tärkeä. ”*Itse asia mul on ollu se tunne. Et must ei oo mitään hyötyä täällä [pelissä]. Se panee hermot herkälle. Voi hermostua vaikka parhaalle kaverille.*”

Huomattavan monet joukkueen pojista ovat tuoneet esiin merkityksiä, jotka liittyvät kategoriaan being. Tällainen sitou-

tumisen tapa painottaa kokemuseräisiä ja sisäsyntyisiä arvoja, ja siinä on monia yhtymäkohtia Csíkszentmihályin (2005) kuvaaman itseisarvoisen (autoteelisen) toiminnan kanssa. Jalkapalloa pelataan mielihyvän vuoksi, pelaamisen ilosta, kamppailusta ja luovien ratkaisujen aiheuttamasta jännityksestä nauttien. Fokus on pelin lopputuloksen sijaan aktiivisessa toiminnassa – kuljetusten, harhautusten, syöttöjen ja laukaisujen tuottamassa mielihyvässä – eli koko peliprosessissa. ”*Ei hirveesti harmita jos häviää [pelin]. Mun on ihan sama sillä tuloksella, kunhan se vaan on hauskaa.*” Epämuodollinen pelaaminen on suurelle osalle pojista tärkeämpää kuin tiukat säännöt ja standardit, ja valmentajien hyvää tarkoittavat ohjeet kesken pelitapahtuman ovat melko epäsuosittuja. ”*On ärsyttävää kun peli menee poikki, koska sit pitää vaan kuunnella [valmentajaa]. Varsinkin niille, jotka tietää jo valmiiks mitä ois pitäny tehdä.*”

Edellisten lisäksi joukkueesta erottuu muutama poika, joiden kommentoissa on korostunut vertailu toisiin ja erottuminen muista parempina pelaajina sekä se, kuinka monta maalia on itse onnistunut pelin aikana tekemään. Toiminnan ja peliprosessin sijaan he kokevat iloa ennen kaikkea voittamisesta. Peleissä alakynteen jääminen aiheuttaa heissä muita enemmän tyytymättömyyttä ja muun muassa joukkuejakojen tasapuolisuuteen liittyvää kriittistä kommentointia. Eronteot asenteissa ja arvoissa tulevat näkyviksi muun muassa valmentajan johdolla käydyssä keskustelussa. Siinä missä toinen kokee joukkuejaon epäreiluksi, jos joutuu itse tappiolle jäävään joukkueeseen, toinen kehottaa pelikavereitaan keskittymään siihen, että itse pelaa niin hyvin kuin osaa. Pelin tulosta korostava pelaaja arvostaa myös tiukempaa kuria sekä aikuisten asettamia sääntöjä ja kontrollia, jolloin liiallinen kiltteys ei välttämättä sovi valmentajalle. Harrastuksen arvo kytkeytyy siihen, miten taitava itse on, ja joukkueen arvoa mitataan menestymisellä. Kannustushuutoon – ”*parempaa ei oo*” – suhtaudutaan kriittisesti sen konkreettista merkitystä korostaen, jolloin väite ei voi pitää paikkaansa, koska muun muassa FC Barcelonan riveistä löytyy varmasti parempia joukkueita. Tällaisen suorituskeskeisen, vastustajan päihittämistä ja paremmuusjärjestystä korostavan sitoutumisen tavan on katsottu ilmentävän harrastamisen välinearvoa ja asettuvan kategoriaan having (ks. Aggerholm & Breivik 2020; Csíkszentmihályi 2005, 84).

Joukkueessa aloittelevien poikien tilanne on arvorakenteiden, merkityksenantojen ja sitoutumisen sekä vaikuttamispyrkimysten näkökulmasta erilainen. Vasta-alkajina pojilla on yleensä käytettävissään vähiten lajiin liittyviä pääomia, jotka auttaisivat toimintaan ja joukkueeseen kiinnittymisessä tai toimintaan vaikuttamisessa. Uudet pelaajat näyttävät etsiytävän aluksi samankaltaisista, jalkapallon ulkopuolisista asioista kiinnostuneiden kavereiden seuraan. Taitojen karttuessa he pystyvät vähitellen toimimaan muilta saamansa mallin mukaisesti. He omaksuvat joukkueen tapoja ja alkavat ilmentää omaehtoista toimijuuttaan itselleen luontaisella tavalla kollektiiviseen hassutteluun ja leikkiin yhtyen. Samalla joukkueeseen liitetyt merkityksenannot lisääntyvät ja vahvistuvat.

Taitojen kehittyessä otteluista ja onnistumisista kertyy kokemusta ja lajiin liitetyt merkityksenannot alkavat tulla esiin poikien puheissa ja käyttäytymisessä. Sosiaalistuminen lajiin etenee, ja pojat oppivat muun muassa tuulettamaan tehtyjä maaleja muiden tavoin. Jos toimintaan kiinnittäviä tekijöitä ei löydy, harjoituksiin osallistuminen jää helposti sattumanvaraiseksi, ja joukkueen sekä lajin merkitys vähäiseksi. Merkitysten etsiminen, toimintaan kiinnittyminen ja sosiaalistuminen näyttäisi etenevän yksittäisistä kaverisuhteista joukkueen

tapoihin ja rutiineihin sopeutumisen kautta oman toimijuuden toteuttamiseen, taitojen omaksumiseen ja onnistumisen iloon. Tällainen etsintä näyttäisi parhaimmillaan johtavan syvän lajimerkityksen muodostumiseen, jossa jalkapallosta tulee paitsi rakas urheilulaji, myös tärkeä ja merkityksellinen osa nuoren pojan elämää.

POHDINTA

Kerronnan ohella poikien vallaton ja omalakinen tapa osallistua valmentajien kontrolloimaan toimintaan on tehnyt näkyväksi heidän omista lähtökohdistaan nousevia haluja, tarpeita ja merkityksenantoja. Tarkasteltaessa poikien merkityksellisiä pitämiä asioita eksistentiaalisen sitoutumisen mallin mukaisesti vallitsevina ovat näyttäytyneet being- ja belonging-arvoja ilmentävät tekijät, kuten iloa ja hyvää oloa tuottava mielekäs toiminta sekä joukkoon kuulumisen tarkeys. Jaottelu ei ole tarkkarajainen eikä toisiaan poissulkeva, ja tyypillistä on, että pojat ilmaisevat merkityksiä useammasta kategoriasta (ks. Aggerholm & Breivik 2020). Tulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että joukkueen pojista yksikään ei näytä kokevan harrastusta tärkeäksi ainoastaan kilpailullisten suoritusten, tulojen ja voittamisen vuoksi. Lasten urheilun parissa toimivien aikuisten olisi tärkeää ottaa tämä viesti tosissaan, ja keskittyä valmennustoiminnan suunnittelussa huolehtimaan siitä, että lapset voisivat osallistua toimintaan itselleen merkitykselliseksi koetuista lähtökohdista käsin.

Laaja, yhteisöllinen toimijuuskäsitys ja toimijuuden kulttuurisidonnainen olemus

Pojat ilmentävät harrastukseensa liittämiä merkityksenantoja ennen kaikkea yhdessä pelikavereiden kanssa luomansa kollektiivisen vertaiskulttuurin turvin. Heidän toimijuutensa kiinnittyy tiukasti sosiaalisiin suhteisiin, ja omista lähtökohdistaan tuottamansa sosiaalisen toiminnan avulla pojat haastavat vallitsevien käytäntöjen staattisia valta-asetelmia sekä toiminnalle asetettuja päämääriä ja tavoitteita. Tällainen laaja, yhteisöllinen toimijuuskäsitys painottaa toimijuuden kulttuurisidonnaista olemusta, jossa kulloinkin vallitsevat rakenteet ja käytännöt määrittävät toimijuuden tilaa (ks. Hohti & Karlsson 2012, 138). Junioriurheilun käytäntöjen uudistaminen laajaa, yhteisöllisempää toimijuuskäsitystä ja toimijuuden kulttuurisidonnaisuutta hyödyntäen voisi auttaa huomioimaan paremmin lasten omia aloitteita, viestejä ja vaikuttamispyrkimyksiä. Tämä edistäisi harrastamisen mielekkyyttä ja pitovoimaa sekä lasten aktiivisempaa ja tasa-arvoisempaa asemaa nykyistä vahvemmin.

Vertaiskulttuuria luomalla pojat vievät toimintaa lähemmäksi belonging-merkityksenantoja, sillä ilman yhdessä luotua vertaiskulttuuria toiminta ei tuottaisi samanlaista iloa kuin se kollektiivisesti koettuna saa aikaan. Poikien omalakinen hassuttelu auttaa aikuisten kontrollin ja toiminnan liiallisen vakavuuden vastustamisessa. Huumori ja tarinointi keventävät tunnelmaa ja auttavat pärjäämään monien odotusten ja vaatimusten aiheuttaman epävarmuuden keskellä. Kun pojat peliä edeltävässä alkuverytelyssä muokkaavat ottelun asetelman *mercedes benzien ja lamborghinien* väliseksi kamppailuksi, voisi tulkita, että pojat valmistautuvat tulevaan koitokseen juuri itselleen sopivalla vakavuudella.

Valmentajien merkitys ja toiminnan rakenne

Valmentajat ovat pojille tärkeitä aikuisia etenkin siksi, että heidän avullaan pojat ajattelevat kehittyvänsä taitavaksi jalkapalloilijoiksi, mutta myös siksi, että valmentajat vastaavat toiminnan rakenteiden ja käytäntöjen muotoutumisesta. Hyvä valmentaja osaa pitää hyviä harjoituksia, mutta jättää tilaa myös vertaiskulttuurille. Hän on kiinnostunut lapsista kokonaisvaltaisesti, kuten siitä, miten pojilla menee, ja miltei harjoittelu tuntuu. Vaikuttamisen tavat ja tarpeet vaihtelevat, mutta poikien toive päästä osallistumaan harjoitusten suunnitteluun on varsin kohtuullinen. Pojilla olisi näkemyksiä toiminnan rakenteiden ja käytäntöjen uudistamiseksi heidän omia tarpeitaan vastaavaksi, mutta heille osoitetaan helposti tottelevaisen toimijan roolia (ks. Hohti & Karlsson 2012, 138). Lasten aktiivisen toimijaroolin vahvistaminen olisi kuitenkin viisasta myös kilpailullisten tavoitteiden sekä urheilijaksi kasvamisen näkökulmasta.

Peli tarjoaa aktiiviselle toimijuudelle erilaisen rakenteen kuin muu aikuisjohtoinen harjoittelu, ja pelilliset harjoitukset näyttävätkin edustavan pojille paitsi liikettä, vauhtia ja oppimisen iloa, myös mahdollisuutta itsenäisempään päätöksentekoon ja toimijuuteen. Peliin liitetyt merkityksenannot heijastelevat being-kategorialle tyypillisiä itseisarvoisia, sisäsyntyisiä ja kokemusperäisiä arvoja. Pelissä toiminnan kontrolli siirtyy ainakin osin valmentajilta pojille ja keskittyminen suuntautuu tekemiseen, mikä mahdollistaa Csikszentmihalyin (2005) kuvaaman flow-tyyppisen kokemuksen. Tämä lisää harrastuksen ja lajin tuottamaa iloa.

Poikien suhde urheiluun on vasta rakentumassa. Heidän harrastukseensa liittämät arvot sekä sosiaalistumisensa lajiin ja sen toimintakulttuuriin etenee vähitellen. Sosiaalisaation etenemiseen vaikuttavat yksilö- ja sosiaalisen tason tekijöiden lisäksi myös yksilöiden elämänpiiriin liittyvien instituutioiden toiminta, yhteiskunnan ja kulttuurin rakenteet, ideologiat ja liikunnallinen eetos sekä liikunnan arvostus (Vanttaja ym. 2017, 21). Tämän tutkimuksen suuntaiset löydökset ovat mahdollisia silloin, kun lasten kokemukset urheiluharrastuksesta ovat lähtökohtaisesti vielä heidän omiaan, eikä sosiaalisen ympäristön ja yhteiskunnan lapsiin kohdistuneet odotukset ole liiaksi muokannet lasten näkemyksiä siitä, mikä urheilussa on arvokasta. Jatkossa olisikin kiintoisaa tutkia, minkälaisia odotuksia, tulkintoja ja merkityksiä valmentajat liittävät junioriurheiluun sekä omaan valmennukseensa. Valmentajien tulkintoihin perehtymällä voitaisiin tehdä näkyväksi arvoja, joiden mukaisesti lapsia pyritään eri lajeihin sosiaalistamaan. Lasten ja aikuisten tulkintojen yhteinen tarkastelu paljastaisi niitä jännitteitä, joita junioriurheiluun kohdistetut moninaiset odotukset ilmentävät.

LÄHTEET

- Aarresola, O.** 2016. Nuorten urheilupolut. Tutkimus kilpaurheilun sosiaalistumisen normeista, pääomista ja toimijuudesta. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopiston julkaisuja 246. Väitöskirja.
- Aarresola, O., Itkonen, H. & Lämsä, J.** 2015. Poikkeavat polut muuttuvassa urheilussa: Rationalisoituvan urheilun nykysozialisaatio nuorten tulkitsemana. *Kasvatus & Aika* 9(3), 55–71.
- Aggerholm, K. & Breivik, G.** 2020. Being, having and belonging: values and ways of engaging in sport. *Sport in Society*, 24(7), 1141–1155.
- Arnstein, S. R.** 1969. A Ladder of Citizen Participation. *JAIP* 35(4), 216–224.
- Campbell, C.** 1996. *The Myth of Social Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Corsaro, W.** 2020. Big Ideas from Little People: What Research with Children Contributes to Social Psychology. *Social Psychology Quarterly* 83(1), 5–25.
- Csikszentmihalyi, M.** 2005. Flow. Elämän virta. Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu. Helsinki: Rasalas kustannus.
- Einhorn, S.** 2005. Konsten att vara snäll. Uddevala: Mån-pocket fakta.
- Eliasson, I.** 2009. I skilda Idrottsvärdar. Barn, ledare och föräldrar i flick- och pojkfotboll. Umeå universitet. Umeå universitetet publikationer Nr 92. Avhandling.
- Hamel, T. & Gilbert, W.** 2010. Holism in Sports Coaching: Beyond Humanistic Psychology. A Commentary. *International Journal of Sports Science & Coaching* 5(4), 485–488.
- Hammerly, M. & Atkinson, P.** 2007. *Ethnography. Principles in practice*. Lontoo & New York: Routledge.
- Hohti, R. & Karlsson, L.** 2012. Kevätjuhlat – Koululaisena toimimisen tilat ja rajat. Teoksessa E. Pekkarinen, K. Vehkalahti & S. Myllyniemi (toim.) *Lapset ja nuoret instituutioiden kehityksissä. Nuorten elinolat –vuosikirja 2012*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 131, Tiede, 128–142.
- Hoikkala, T.** 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe- ja kulttuurimallit. Jyväskylä: Gaudeamus.
- Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E.** 2014. Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa: P. Hämeenaho & P. Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Helsinki: Ethnos ry, 7–31.
- Hämäläinen, K.** 2008. Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa. Eetokset, ihanteet ja kasvatus urheilijoiden tarinoissa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopiston julkaisuja 127. Väitöskirja.
- Itkonen, H.** 2010. Lapsiurheilun kolme puhuntaa. *TUL-lehti* 2010(1), 24.
- Itkonen, H. & Kauravaara, K.** 2015. Kohti liikkumisen muutosta. Teoksessa H. Itkonen & K. Kauravaara (toim.) *Liikunta kansalaisten elämäntulossa. Tulkintoja liikkumisesta ja liikunnanedistämisestä*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämiskeskitys LIKES, 8–16.
- Itkonen, H., Lehtonen, K. & Aarresola, O.** 2018. Tutkimuskatsaus liikuntapolitiittisen selonteon tausta-aineistoksi. Helsinki. Valtion liikuntaneuvosto 2018:6.
- James, A. & James, A.** 2008. *Key concepts in childhood studies*. London: Sage.
- Karlsson, L.** 2020. Studies of Child Perspectives in Methodology and Practice with “Osallisuus” as a Finnish Approach to Children’s Reciprocal Cultural Participation. Teoksessa E. Eriksen Ødegaard & J. Spord Borgen (toim.) *Childhood cultures in transformation: 30 years of the UN Convention of the Rights of the Child in Action towards Sustainability*, 246–273.
- Korhonen, T.** 2011. Lasten ja nuorten liikuntaa määrittävät diskurssit: liikuntakulttuurin kirjavoituneiden tavoitteiden tarkastelu hallintavallan ja uuden lapsuustutkimuksen käsitteiden valossa. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro-Gradu-tutkielma.
- Korjus, T. & Korsberg, M.** 2019. Valtion liikuntaneuvoston alkuun. Teoksessa S. Kokko, & L. Martin (toim.) *LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018*. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1, 33–34.
- Koski, P.** 2017. Liikuntasuhde ja liikuntakasvatus. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) *Liikuntapedagogiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus, 87–113.
- Lehtinen, A-R.** 2009. Lasten toiminta, toimintaresurssit ja toimijuus päiväkotiympäristössä. Teoksessa: L. Alanen & K. Karila (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino, 89–114.
- Bowers M. T. & Green, B. C.** 2013. Reconstructing the Community-Based Youth Sport Experience: How Children Derive Meaning from Unstructured and Organized Settings. *Journal of Sport Management*, 27, 422–438
- Mononen, K., Blomqvist, M., Koski, P. & Kokko, S.** 2016. Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa S. Kokko & A. Mehtälä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa*. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto, 27–35.
- Norra, J.** 1998. Ponnistamisen ilon liikuntafilosofia – Leikin taikapiiriin vai rationaalisuuden rautahäkkiin? – Lauri ”Tahko” Pihkalan liikuntafilosofian Weberiläinen tarkastelu. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro-Gradu-tutkielma.
- Paju, E., Salo, U-M., Guttorm, H., Hohti, R., Lappalainen, S., Mietola, R. & Niemi, A-M.** 2014. Feministinen etnografia: Tietämistä ja tutkimista kasvatuksen kentillä. *Sukupuolentutkimus*. 27(4), 30–41.
- Parviainen, J.** 2021. Tietämättömyyden uhkat ja mahdollisuudet liikuntatieteessä. *Liikunta & Tiede*. 58(4), 59–61.
- Rasku-Putonen, H.** 2006. Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajien merkitys. Teoksessa: K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A.R. Nummenmaa & H. Rasku-Putonen (toim.) *Kasvatusvuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 111–125.
- Rutanen, L. & Vehkalahti, K.** 2019. Lasten ja nuorten etiikan muuttuvat kentät. Teoksessa: N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 163, 7–31.
- Salasuo, M.** 2020. Johdanto. Teoksessa: M. Salasuo (toim.) *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, nro 68, 7–13.
- Salasuo, M. Piispa, M. & Huhta, H.** 2015. Huippu-urheilijan elämäntutkimus. Tutkimus urheilijoista 2000-luvun Suomessa. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 166. Sarja: tiede, 173–186.
- Seippel, Ø.** 2006. The Meanings of Sport: Fun, Health, Beauty or Community? *Sport in Society* 9(1), 51–70
- Stenius, T., Karlsson, L., & Sivenius, A.** 2020. Young Children’s Humour in Play and Moments of Everyday Life in ECEC Centre. *Scandinavian Journal of educational research* 2022 66(3), 396–410.
- Tammi, T. & Hohti, R.** 2017. Lasten osallistuminen ja posthumanistinen ontologia: urittuvaa ja emergenttiä kartoittamassa. *Kasvatus ja aika* 11(1) 2017, 69–83.
- Yhdistyneet kansakunnat [YK] 1989.** Lapsen oikeuksien yleissopimus. <https://www.unicef.org/crc/> (Viitattu 1.8.2022.)
- Vanttaja, M., Tähtinen, J., Zacheus, T. & Koski, P.** 2017. Liikkumattomuuden jäljillä. Pitkittäistutkimus vähän liikuntaa harrastavien nuorten liikuntasuhteesta ja liikunta-aktiivisuuden muutoksista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Weckström, E.** 2021. Kertoen rakennettu – toimien toteutettu: Sosiaalisesti kestävä osallisuuden toimintakulttuurin rakentaminen varhaiskasvatuksessa. Itä-Suomen yliopisto. Itä-Suomen yliopiston julkaisuja No 177. Väitöskirja.
- Zacheus, T.** 2010. Liikuntaan ja urheiluun liittyvät merkitykset suomalaisten elämän aikana. *Kasvatus & Aika* 4(2), 55–68.